

George Sand

*(Nire bizitza zuen bizitza da)*¹

Camilo ZAFFORA
Analía PUENTES

Itzultzailea: Inaxio LOPEZ DE ARANA

Hitzaurrea

George Sand aitzindaria izan zen emakumeen eskubideen defentsan. Analía Puentes antzerkigile eta antzezle uruguaitarrak, XIX. mendeko idazle frantses haren bizitza pertsonala nahiz artistikoa oinarri harturik, *George Sand (Nire bizitza zuen bizitza da)* antzezlana idatzi zuen, gaztelaniaz. Nabarmentzekoa da haren maitasun-bizitzak, Chopin musikagile handiari estuki lotuak, antzerki-lan horretan duen pisua. Segidan doakizuen testua jatorriz gaztelaniaz idatzitako antzezlana horren euskararako itzulpena duzue.

Antzezlana Bartzelonako Teatre Gaudi antzokian estreinatu zen, 2021eko maiatzean. Orduetik hona, Madrilen, Valentzian, Mallorcan eta Katalunian taularatu dute ikuskizuna. Aipagarria da Mallorcako Cartoixa de Valldemossa jauretxean ere eman dutela, Chopinek eta George Sandek han egindako egonaldiaren kariatarat.

Antzezlana honen ezinbesteko osagaiak izan dira Jessica Walker-en zuzendaritza eta eszenaratzea, Camilo Zafforaren dramagintza eta Analía Puentesen laguntza. Ekoizpena Versus Teatre konpainiarena da.

[1] *George Sand (mi vida es la vuestra)* da jatorrizko antzezlana izenburua.

Antzezlan

Entzun, Aurore... entzuiozu txoriari... Entzuten diozu? Begira zein kantu ederra egiten duen. Hor dator. Habia ikusten duzu? Ikusten duzu? Artelan bat da. Gordezazu, alaba.

Eta erreparatu suari, alaba, erreparatu koloreei: gorria, horia, laranja. Begira nola egiten duen dantza iratxo ipurtarin baten antzera, sekula atsedetik hartzen ez duen iratxo bat.

Etorri, etorri zure logelara, begiratu horman marraztutako ninfei, horrenbeste gustatzen zaizkizun horiek... badakizu gauean esnatzen direla eta bata bestearen atzean dantzatzen dutela, argiak dantzatzen duen bezala, alaba, txoriek dantzatzen duten bezala...

Elurra ari du... Zatoz leihora, atera eskua, begira nola erortzen diren elur-malutak. Goazen kanpora, erakutsi egin nahi dizkizut eta. Jantzi arropa, jaka. Zatoz. Ireki eskua. Senti ezazu nola erortzen diren, ur-izarrak dira... Eta ukitu egin ditzakegu.

Eta horrela. Amak mundua erakusten zidan eta nik gorde egiten nuen. Artista handia zen, ia ez zekien irakurtzen, baina artista peto-petoa zen, intuitiboa... begiratzen irakatsi zidan. Naturaren edertasuna esku artean hartzen irakatsi zidan, edertasun hori nire oroimenaren hondoan kontu handiz paratzen... Eta kontaktzen ere irakatsi zidan. Txiki-txikitan ere ni idazlea nintzen. Idazle egin nintzen idazten jakin aurretik, hitz egiten jakin aurretik, ia...

Bizitza amets baten antzera pasa zait eta hura kontatu eta kontatu aritu naiz beti, itsasgizon urduri baten antzera, haize-aldaketak, itsasoaren mugimendua, kaioen ibilbideak eta abar gogoan hartuz.

Aitortu beharra daukat zoriontsua izan nintzela, eta zoritzarrekoa izan nintzen, eta berriz ere zoriontsu... halakoxeak izan ginen guztiok Paris zaharreko urte haietan... Sandeau, De Musset, Balzac, Dorval, Franz Listz, Marie dAgoult, Flaubert... trobadoreak ginen, maitasunean, artean eta idealean sinesten genuen trobadoreak, eta, hala eta guztiz ere, abestu egiten genuen, herria txistuka hasi eta asaldatzen zen bitartean. Belau-naldi hartako gazte eroak ginen.

Niri dagokidalarik, haizeak nire harpa zaharra dardarka jarri zuen, gogoak eman zion bezala jarri ere, bere gorabeherekin, bere nota baxuekin eta bere txakalaldiekin; egia esateko, berdin zitzaidan, emozioa sortzea nahikoa zen.

Neure istorioak kontatzen ditut, asko kezkatu gabe ea ondo edo gaizki egiten dudan. Nire bizitza kontatu dut, nire lagunena. Leliaren, Valentinaren eta Indianaren bizitzak kontatu ditut. Andre-ren, Simón-en, Mauprat-en bizitzak. Nekazariena eta txori-saltzaileena kontatu dut. Ninfena, kondesena eta aktoreena kontatu dut. Nire seme-alabena kontatu dut, amarena, aitarena, amonarena. Ez itzazue ahaztu zeuen hildakoak.

Ez dizuet nire bizitza kontatu nahi eleberria edo artelana balitz bezala. Lagundu nahi banizue bezala kontatzen dizuet. Zuen tormentuak airtortzera bazatozte, nire esperientzia baino aholku hoberik ez daukat emateko. Zure bizitza, lagun maitea, nire bizitza da. Bakoitzaren bizitza guztion bizitza da, nire bizitza zuen bizitza da. Zuretzat idazten dut, ameslaria zarelako, ni bezala. Bidean geldiarazi nauen guztiak zu ere geldiarazi zaitu.

Ez dut santuentzat idazten. Ni bezala maiteminduta daudenentzat idazten dut. Bizitzaren arantzak gainditu eta azala haietan katigatuta utzi gabe aurrera egin nahi dutenentzat.

Zerbait esan nahi dizuet zuei, artistoi. Arte bakar batek ere ezin ditu erreproduzitu gure emoziorik barnekoen indarra eta berezkotasuna. Arteak ezin ditu erreproduzitu gogo bizia, goraldia, grina edo mina. Barkamena eskatzen dizuet, goresten eta maitatzen zaituztet, baina zuen lanetan sekula ez dut aurkitu naturak eman didana.

Baina arteak adierazpen gorenak ditu, eta ezingo nintzateke halakorik gabe bizi; zenbat eta handiagoak izan adierazpen horiek, orduan eta handiago da zerbait gehiago lortzeko egarria, zerbait hobea, inork eman ezin didana eta nik bakarrik aurkitu ezin dudana.

Infinitua sentitzen dugu eta ezin dugu adierazi. Horixe da, niretzat, Jainkoaren existentziaren froga ukaezin bat. Artea esfortzu bat da, arrakasta handiagoa edo txikiagoa izan duena adierazpen oro gainditzten duten emozio horiek adierazteko orduan.

Nire aldetik, sekula ez naiz pozik geratzen idazten dudanarekin. Inspirazioen bat sentitzen dudan bakoitzean, lañoki uste dut agertu bezalaxe adieraz dezakedala. Baina idatzitakoa berridaztean, ezetz konturatzen naiz. «Ez da hau; hau hotza da, ez dut esan pentsatzen nuena». Baina, hala eta guztiz ere, idazketa da nire patua. Idazteko ofizioa grina bortitza da, ia suntsiezina, eta nitaz jabetuko zenetik ezin izan dut sekula alde batera utzi.

1804ko uztailaren 1ean sortu nintzen mundura, Frantziako Errepublikaren azken urtean, Napoleonen koroatzearen lehenengoan. Aitak, Maurice Dupin, hogeita sei urte zeuzkan. Amak hogeita hamar. Nire biografoak ez dira nekatzen nire historiari buruzko alegiak moldatzen. “Saxoniako María Aurora, Dudevant-eko markesa”. Dibertigarria egiten zait; izenarekin ere ez dute asmatu. Maria Amandine Aurore Lucine Dupin dut izena, eta ziurtatzen dizuet ez naizela markesa. Gorrotatzen dut aristokraten harrotasuna.

Leinu argia historiaren erdia baino ez da. Odol urdinarekin duzuen obsesio arin hori uler dezaket, eta asko gustatzen zaizuela behin eta berri-jardutea Poloniako Augusto II.ari eta Saxoniako Mariskalari buruz, aitaren aldetiko nire arbasoak.

Baina inork ez du hitz egiten nire amari buruz, Antoinette Victoire Sophie Delaborde-ri buruz. Paris zaharreko neskato gajo bat zen, Txorien kaiko kanario- eta karnaba-saltzaile baten alaba. Hor ikusten dut lorategia zeharkatzen, txinboz eta txontaz inguratuta.

“Txori-gizona da artista”, esaten zidan. Ez nuen sekula ahaztu. Ama herriarena zen, sufritzen duen gizateria horrena, herri ezjakin horrena, abandonatu horrena, grina gogorrez betea den horrena, Jainkoak arrazoirik gabe eman ez dion indar batez betea den horrena. Herri hori nik betidanik zerbitzatu izan dut, eta nire lanetan ahotsa eman nahi izan diot, eta 48ko barrikadetatik defendatu izan dut nire idazki eta aldarriekin, dena posible zela ematen zuen egun iraultzaile haietan.

Herriaren alaba naizen neurri berean naiz nobleziarena. Ez ditut bereizten nire finka eta aldamenekoarena. Komunista naiz; gure aroko lehenengo mendean kristaua izatea bezala da. Nekez uler dezaket zergatik duzuen luxurako halako erakarpen morbosoa. Gauzak poetizatzeo dohaina duena gauzarik gabe bizi daiteke. Gauza gutxi behar dira artista izateko.

Aita ia ez nuen ezagutu, baina bera da nire bizitzaren historiaren benetako egilea. Amaren familia kontra egon arren, harekin ezkontzea lortu zuen. Amaren familiak ez zuen onartzen abizen handiko mutil gazte bat plebeko neska batekin esposatzea. Hala eta guztiz ere, amarekin ezkondu zen. Militarra izatea zuen amets, eta militarra egin zen. Napoleonen armadan gora egin zuen. Baina musika ere maite zuen, eta bere Cremonako biolina bere kanpainetara eramaten zuen, bere sablearekin

batera. Gaztea, artista eta soldadua zen. Nire ariman bizirik dago oraindik. Eta nire fisionomian, esan didate haren berdina naizela.

“Mauricek istripu bat izan du: zalditik erori da.”

“Zure aita hil da, Aurore.”

“Victorie, biloba nirekin gelditzea erabaki dut. Zuk ezin diozu etorkizunik eskaini zure alabari. Urtean bi mila eta bostehun libera; hori ez da nahikoa biloba eta Parisen duzun beste alaba mantentzeko. Hemen prestatu dizut hitzarmena; nire abokatuek idatzi dute. Sinatu eta ez duzu Aurore-reatatik gehiago kezkatu beharko. Neu arduratuko naiz neure bilobaren heziketaz.”

Ez nuen han geratu nahi. Ama, nahiago izango nuen zurekin joan. Hogeita hamar urte behar izan ditut egoera justiziaz eta argitasunez ikusteko, zure arrazoiak ulertu eta onartzeko. Ez nuen ezer nahi amonarengandik. Ez zitzaidan axola dirua bazuen ere.

Hamalau urte egin nituenean, amona senar bila hasi zitzaidan. Ez da zaila ezkonsaria duen neska batentzako senarra aurkitzea, eta ezkontzeko proposamenak laster hasi ziren etortzen. Abokatuak, koronel zahar erretiratuak, aberatsak... Ez nituen onartu: ezin nion baiezkorik eman ezagutzen ez nuen pertsona bati. Azkenean, Casimir Dudevant baroia-rekin geratu nintzen. Familiaren laguna zen eta nik gogoko nuen. 1822an ezkundu ginen; nik 18 urte nituen.

“Dibortzioa” hitza berriro ez aipa, mesedez. Eta, Aurora, gauzak nola dauden gustatzen ez bazaizu, konforma zaitez, nik egin dudan bezala. Ezin duzu eduki nahi duzun guztia. Maurice ez da haziko bakarrik dagoen emakume batekin, prostituta baten semea izango balitz bezala. Ez diot halako desgraziarik eragingo. Eta ez dut inolako asmorik gure lurren eta jabetzen gainean ditudan eskubideak lagatzeko.

Dena eman dizut, Aurore: bitzta segurua, gorabeherarik gabeko oraina, osasuntsu dagoen seme bat. Eta zure etorkortasunarekin ordaindu didazu, zure isiltasunarekin, gaitzespenez beteta dagoen isiltasun horrekin.

Eutsi diot orduak eta orduak irakurtzen ematen duzun liburu aspergarri eta ulertezin horietarako duzun obsesioari. Zure piano madarika-tuaren soinua ere jasan dut, siesta egitea eragozten zidan fanfarre karrankari hura. Zure aldarteak ere onartu ditut urtetan, zure maitasun lozorrotua eta zakarra, zure bat-bateko negar-eztandak. Ezkontza-ohantzeko zure emazte-betebeharrak ez betetzea ere onartu dut.

Onartu dut zu bakarrik joan izana Parisera. Onartu dut zure traizioa, zure esker txarra eta zure heldugabetasuna. Baina zera ez dut sekula onartuko: zuk nire izenarekin sinatzea.

Ez nire familiak, ez nik, ez dugu inolako interesik eleberri merke eta gaiztoen idazle batekin lotuta geratzeko, ez eta gure abizena Parisko kale-kantoietakoko paskin-saltzaile zorritsuek oihuka erabiltzeko ere. Ez dut umorerik jendearen esanak jasateko, ez eta inork esateko ere nire emaztea, nire seme-alaben ama, bohemio galdua dela. Dudevant abizena ez da inprimatuko liburuen azalean, ez gaur, ez inoiz. Argi dago?

Hortaz, kendu burutik dibortzioaren kontua. Zure immoralitateen ebidentziak dauzkat zure lagun alprojei idatzi dizkiezun gutunetan. Astero zure bizimoduari buruzko informazioa jasotzen dut non aditzera ematen baitidate gizonez jantzita ibiltzen zarela Parisen, kapela, botak eta lebita jantzita, hamar xentimoko taberna-zulo, kafe eta antzokietan maiz ibiltzen zarela, libertinoekin, aktoreekin, sozialistekin eta denetariko jendilajearekin.

Auzitara eramaten banauzu, zure gorroto, amorante, gehiegikeria eta ohitura gaitzesgarri guztien berri zabalduko dut. Jakinaren gainean zaudete. Eta kito.

Hitz gehiagorik ez, nahikoa da, esan zidan. Egun hartan, nire senarrak eskatu zidan idazle bati sekula eska ezin dakioken gauza bakarra. Hitz gehiagorik ez, nahikoa da. Arnasa hartzeko darabildan naturaltasun berberarekin idazten dut.

Ikusi nuen senarrarengandik emantzipatu beharra neukala, eta auzitegian demanda jarri nuen. Ehunka dokumentu aurkeztu nituen, leku-kotza-orduak, kalumniak, akusazio mingarriak, gaitzespen garratzak eta tinta gaitzoko ibaiak egunkarietan.

Dudevant andreak desohoratu egin ditu ezkontza-botoak. Behin baino gehiagotan alde egin du etxetik. Senarraren izen ona zikindu du bere maitale-zerrenda luzearekin.

Alegia: 1825eko abuztua, bi puntu. Gutun-truke zikina, ezkutuko topaketak eta bidaiak Aurelien de Selze-rekin. 1830eko azaroa. Topaketa intimoak eta eskandaluzko egoerak Jules Sandeau-rekin. 1833ko maiatza. Bidaia Italiara Musseteko Alfred-ekin, zortzi hilabeteko *konkubinatu*a Venezian.

Ez da egia, epaile jauna. Dudevant eta biok ados jarrita bananduta gaude. Senarraren jokabidea hain izan zen lasaka non ezin izan bainuen etxean luzeago jarraitu.

Kontua da Dudevant baroiak nahi duena egiten duela; nahi adina maitale dituela; bere egarriaren arabera edaten duela ardoa; nahi beste gastatu edo aurrezten duela; gure jabetzetako ondasunak gogoak ematen dion bezala eraiki, aldatu eta administratzen dituela. Nik ez dut ezertan ere esku hartzen. Logikoa da, beraz, nire senarrak duen askatasuna elkarrekikoa izatea.

Eta duela bi hilabete gertatutako zerbaitengatik nago ni hemen. Dudevant baroiari bururatu zitzaion ni nire lagunaren aurrean jotzea, eta haiek hori egitea eragotzi ziotenean, baroiari zer bururatuko-eta fusil baten bila joatea, denak akabatzeko! Eta fusila kendu ziotenean, zurrutean hasi zen, eta ez zen gelditu konorterik gabe geratu arte, beti bezala. Eta ni honetaz guztiaz nazkatuta nago. Fartsa hau behin betiko amaitzea nahi dut. Horretarako etorri naiz.

“Akusatuak eskandaluzko portaera du: keinuak, modalak eta gizon-jantziak. Dudevant andreak emakumezkoen grazia osoa galdu du.”

Epaile jauna, hori ez dator harira aztertzen ari garen prozesuan. Tematu zarete nik izen ona izan behar dudala, baina ni ez naiz koketa, eta ez naiz sekula izango. Ez diot zentzurik ikusten esklabo bihurtzeari nire itxura zaintzeko. Ez ditut jasaten emakumeak koketak izateko eskaerak.

Arropa honekin mugi naiteke, jaunak. Galerietara edo antzokietara joan naiteke, edozein lekutan sar naiteke, atentzioa eman gabe. Inork ez dit begiratzen. Ez naiz andre bat. Ez eta jaun bat ere. Artista bat naiz, eta nahi dudana bezala janzen naiz.

Auzitegiak nire alde egin zuen. Dudevant-ek gutxietsi ninduen. Nire alabaren eta semearen aita eta ama naiz, eta haiek mantentzeko idazten dut. Gehienez ere lau ordu egiten dut lo egunean. Nire artearen maitasuna da nire euskarria.

Ni ez naiz Casimir-ek behar duen emakumea. Esklusiboegia naiz, kontzentratuegia; ohikotasunetik urrunegi nago. Nahi dudana egiten dut, nahi dudana lekura joaten naiz eta nahi dudana idazten dut. Inori konturik eman gabe.

Nik sinadura besterik ez nion laga. Jules Sandeau lagunak abizena utzi zidan. Eta niri gizonen izen hau bururatu zitzaidan: George. Banekien

anonimotasun hori onena izango zela niretzat. Eta, horrela, finkatuta geratu zen: George Sand, nire izen literarioa. Askatasun moraleko eta isolamendu politikoko bizitza; ez dut besterik nahi. Inoren mende ez egoitea. Nik ogia irabazi nahi dut eta bakean utz nazatela.

Baina 1833an Lelia salgai jarri zuten, eta ez ninduzuen bakean utzi.

Eta hori guztia gertatu zen emakume batek ezkontzari buruz sentitzen duena esateagatik. Ezkontza-harremana modu eufemistiko bat da, disimulatua, horren azpian benetako bortxaketa bat baitago, emakumeen sexualitatea ezagutzen ez duten, axola ez zaien eta beren plazera besterik bilatzen ez duten gizonen eskuetan emakumeek jasaten dutena.

Agian emakumeek ezkontzan duten zorigaitza zuek proposatzen dituzuen jarrera sexualen ondorio da.

Santen gisa hezten ditugu eta gero behokak balira bezala entregatzen ditugu.

Zuei hitz egiten dizuet, kritiko, moralista nahiz hipokrita izan. Ulermenaren abusuengatik zahartu zarete. Kritika zuen opioa da.

Nire eleberria kritikatzeko eskubidea duzue, baina nirekin sartu zarete. Eta anonimotasunetik ateratzera behartu nauzue.

“Ez egin ilusio askorik. Inork ez du dirurik ateratzen literaturarekin”.

Ba bai, jaunak, bizibidea literaturarekin ateratzen ari naiz. Eta atzo idazleen afari batera gonbidatu ninduten. Eta Alfred de Musset poeta ezagutu nuen. Dandy bat da: belusezko lebita, kapela luzea, praka estua... Jenio nerabe baten ideia baino hoberik ez dago.

“George maitea: ez izan nire beldurrik. Ondoriorik gabeko adiskide bat izango naiz, jeloskortasunik eta liskarrik gabea, zure tabakotik erretzeko gauza dena, txabusina zimurtzeko eta zurekin Europa modernoko gaitaindoen azpian ordu luzetan filosofatzeko gai dena.”

“George maitea: zerbait irrigarria esan behar dizut. Lehenengo egunetik zurekin maiteminduta nago. Ezin naiz zure laguna izan, garestiegi ordaintzen ditut elkarrekin pasatzen ditugun uneak. Ez dut ezer espero gutun honetatik. Maite zaitut, mutiko baten antzera.”

“Alfred maitea: Laguntzailea edo ugazaba izango zara niretzat? Hazi al zara emakumeek ez dutela arimarik sinetsita? Zure laguna edo zure esklabo izango naiz? Zoriontsu egiten zaituenean, esango didazu? Ez

nuke zure izena jakin nahi. Ezkutaidazu zure arima, beti ederra izango dela sinets dezadan.”

Gutziz maitemindu nintzen Alfred de Musset-ekin. Ez da kapritxo bat. Gizon gazte baten maitasuna da, adiskide baten laguntasuna. Zertaz kexatzen dira gizonak? Ba al da maitatzea baino gauza gozoagorik? Ostiralean elkarrekin atera ginen Veneziarantz.

Alfred maitea: irakurri eskutitz hau azpimarratutako lerroak saltatuz.

Nire maitasun desinteresatua erakusteko prest naukazu (Nire ipurdia erakusteko prest naukazu). Arimaren beloa kentzen ikusi nahi banauzu, etorri bisita egitera. (Biluzik ikusi nahi banauzu, etorri bisita egitera). Zure espiritua librea da. Pentsa ezazu egiten dizudan eta errepikatzen dizudan gaitzespena oso luzea eta gogorra dela (Zure txilibitua oso luzea eta gogorra da). Beraz, azkar etorri zer kapela duzun gogoko esatera, probatu nahi dut eta. (Beraz, azkar etorri zera erakustera, probatu nahi dut eta).

Ezer ez da espero bezala atera. Gure bizikidetzeta ikaragarria izan zen. Venezia iristean, De Musset-ek bere libertinaje politikoaren altzoan etsi zuen, prostitutekin nahasita eta hamaika mozkor harrapatuta. Atzo odolletan itzuli zen borroka baten ondorioz. Gaur Parisera joan da eta bakarik utzi nau. Beldur naiz berarengatik.

“George maitea: Parisera iritsi berria naiz. Nire hezurrekin aldare bat egin nahi nizuke. Nire azken agurra bidaltzen dizut, ene bihotza. Eta zin egiten dizut ez naizela hilko harik eta niri eta zuri buruzko liburu bat idatzi arte, gure historiari buruzko liburu bat.”

Alfred maitea, ene txoritxo, Nork zainduko zaitu? Eta nik nor zainduko dut? Datorren astean Parisera noa. Zu ikusteko gogoia eta beldurra daukat. Itxarongo didazu?

“George maitea: esadazu ezpainak, ileak, dena ematen didazula. Ikaragarria da horrela maitatzea. Zure egarria dut, egarri handia. Mesedez, etorri laster. Hiltzen ari naiz, agur.”

Alfred maitea: Ideia txarra izan da berriz ere elkarrekin egotea. Jelosiak, eszena izugarriak, barkamen-erreguak... Jada ezin dut idatzi, ez zait sekula horrelakorik gertatu. Zer gehiago nahi duzu? Biok elkarri tiroa botatzea kaskezurrean?

George maitea: Ez zaitut berriro ikusi nahi. Sinatuta, Alfred.

Alfred maitea: ikaragarri botatzen zaitut faltan. Eztabaida gehiagorik ez. Esazkidazu hitz goxo batzuk. Fereka nazazu. Eta haserretzen zarenean, urrun eraman nazazu, gaizki trata nazazu, baina ez ezazu sekula esan esaldi izugarri hau: «Azken aldia da». Utzidazu zu ikusten gutxienez asteen behin, eta nire gau bakartietan pinuen enborra musukatuko dut zure izena oihukatuz. Adio, nireak izan ziren ile horiak.

Eromenik txarrenak joak gaitu Alfred-ek eta biok, hausturaz haustura gabiltza, berradiskidetzaz berradiskidetze. Heriotzatik hur dugun maitasuna hiltzoriko dardarizoetan ari da borrokan. Nire harrotasuna suntsituta dago. Zertarako luzatu oinaze hau? Parisera noa. Nohant-en gertuko naiz ekaitza pasa arte.

Alfred maitea: Irakurri dut zure liburua, “Gizaldiko seme baten aitorpenak”. Gure istorioa modu harrigarrian kontatu duzu. Negar asko egin dut irakurtzean. Askok maite zaitut, dena barkatzen dizut, baina ez zaitut berriz ikusi nahi.

Sekula ez naiz honela berriz maiteminduko.

Aurore, zer gertatu zaizu? Zikin-zikin zaude, alaba. Guztiz lokaztuta, lohi, gurdi bat gainetik pasa izan balitzaizu bezala. Lurrean arrastaka ibili al zara? Zergatik egiten duzu negar horrela? Ez zaitz barrengarria izan. Tira, utzi txorakeriak. Praktikaren ordua da. Botak kendu itzazu, garbitu zaitz eta piano ondoan eser zaitz.

Aurore, eseri piano ondoan. Praktika ezazu, ez zaitz alferra izan. Tira: berriz ere.

Frédéric Chopin arima ederra da, jenio bat, inoiz ezagutu dudana sakonena. Pianoari infinituaren hizkuntza mintzarazten dio. Eta, aldi berean, hain pieza sinpleak idazten ditu, non ume batek ere jo bailitzakeen. Goreneko soinu-poemak, garrantzi hutsekoak.

Ez du ezer behar bere musika hegan jartzeko. Orkestrarik ez du behar, haize-instrumenturik ere ez du behar, hari-instrumenturik ere ez, ez perkusiorik, ez ezer. Ez eta giza ahotsa ere. Laurogeita zortzi tekla besterik ez.

Pozez betetzen nau Chopin-i entzuteak. Gogo biziz betetzen nau, larriduraz, oroitzapenez: ama, kalandra bat esku artean daukala... aitak ezkien artean egiten dituen urratsen oihartzuna.

Ai, Frédéric... Zorte handia dut zu nire ondoan edukitzeagatik, zure musika-gogoetari begira egoteagatik, hemen, nire etxeko atarian. Egun batean jende guztiak jakingo du nor zaren. Nik inork ez bezala ulertzen zaitut. Zaila da zugatik sentitzen dudana azaltzea.

Zugatik sentitzen dudana oso bizia da, oso amatasunezkoa, eta ezin da alderatu erraietatiko maitasunarekin. Eta Mauricerekin eta Solange-rekin jelsia-eszena gehiagorik ez. Ez dut seme-alaba gehiagorik behar.

Frédéric, mesedez. Ez ezazu negarrik egin. Hauskorregia zara, sentiberegia. Zure partituren iguala zara, melankolia hutsa. Larritasuna berez darizu. Pianoan eta bizitzan.

Ezin dut hau jasan. Huskeriengatik izugarritzko min hartzen duzu. Astetan minduta geratzen zara txikikeriengatik. Eta Mallorcan gaudenetik, okerrago jarri zara. Ia ezin zaitut jasan.

Aurora, Aurora, Aurora, non zaude? Amets egin dut zu hila zinela. Pianoaren gainean lo geratu nintzen, eta aintzira batean itota nengoela egin nuen amets. Ur-tanta izoztuak bular gainera erortzen zitzaizkidan. Teilatu gainean jotzen zuen euria zen. Esnatu nintzen eta prelude bat konposatu nuen. Joko dizut. Non zinen? Uste nuen hilda zeundela.

Beldur naiz, Aurore. Klaustroa mamuz beteta dago. Harrizko hormen artean durundi egiten duten kantuak entzuten ditut. Monje hilak dira. Oharrak diktatzen dizkirate. Aurore? Hor al zaude? Ametsetan nago?

Gaixo nago. Mallorcako medikuek esaten dute tisia dudala; odol-ateratzeak eta enplastuak egin nahi dizkirate. Ez utziezu nigana hurbiltzen, Aurore. Hil egingo naute. Gorrotatzen dut santujalez eta lapurrez beteta dagoen uharte hau. Parisera itzuli behar dugu. Neure doktorea behar dut. Ez utzi bakarrik, mesedez. Ez utzi neskameari sartzen, botikak lapurtzen dizkit eta. Zetazko alkandora bat falta zait, ziur nago bera izan dela.

Hori ez dut jan nahi. Botako duzu? Prestaidazu zerbait jateko, mesedez.

Noiz itzuliko gara Parisera? Kartusia hezea eta iluna da, eta hotzak ez du errukirik. Edozergatik haserretzen naiz. Nekatu al zara nitaz, Aurore?

Negua gogorregia izaten ari da Chopin eta biontzat. Euria, kanpora ez ateratzea, haize izoztua, itoginak... Behea jotzen ari da, eta biriketako gaixotasunaren sintomak ditu. Medikuek hiltzat jotzen dute; alkateak eta apaizak esaten dute paganoak, musulmanak edo juduak garela; nekaza-

riak ados jartzen dira hornidurak soilik gehiegizko prezioetan saltzeko. Herriko jendeak izurria izango bagenu bezala egiten digu ihes.

Bolada eder bat pasako nuen nire bi seme-alabekin, Chopin-en sufri-menduengatik izan ez balitz. Uhartearen natura eskuzabala da, ikaragarria, betiko gaztea. Zeruaren turkesa, lapis lazuliko itsasoa, esmeralda koloreko mendiak... Sekula ikusi ditudan paisaia ederrenak ditut begien aurrean eta ezin ditut gozatu.

Valldemossako kartusian egin genuen egonaldia Chopinentzako suplizio bat izan zen, eta niretzako tormentu bat. Osasuntsu zegoenean, xarmagarria zen. Gaixotzen zenean, ordea, higuingarria. Bidaia horretan, gure arteko zerbait apurtu zen. Uda batzuk elkarrekin igaro genituen Nohant-en, baina nire seme-alabekin izandako gatazka bat zela-eta harengandik urrundu nintzen. Urruntze hura luzatu egin zen eta ez nuen berriro ikusi.

Behin bakarrik gurutzatu ginen.

1848ko martxoan. Bere esku izoztua eta dardartia hartu nuen. Hitz egin nahi izan nion eta ihes egin zuen. Hurrengo urtean hil zen.

Ez nago gizon baten mendean bizitzeko egina. Horrela bizi ahal izango banu, salbatuta nengoke, askatasunak jo eta hil egiten nau eta. Baina ezin dut. Chopin-ek ezin izan zuen ulertu. Alfred de Musset-ek ere ez zuen ulertu, Aureilien de Seize-ek ere ez.

Egia esateko, nik ere ez nuen ulertu Casimir Dudevant-ekin ezkondu nintzenean. Gure ezkontza maitasunik gabea biziarteko kondena izango zen.

Urteekin gero eta zurrunagoa egin naiz gauzak ikusteko eran: maitasun osatugabeak bekatu larriak dira. Bihotz eta arima osoz maitatu behar da, edo erabateko kastitatean bizi.

Zer gehiago esan ahal izango dizuet, galdekatzen nauzuen bihotz lagunak? Pozaldiak izan ditut amaren maitasunean, adiskidetasunean, hausnarketan eta ametsean. Hori nahikoa da zeruari eskerrak emateko. Egarrri izan naiz eta edan egin dut.

Maita ezazue, horixe da-eta bizitzan dagoen ondasun bakarra.

Eta, gogorra egiten bazait ere aitortzea, ama izan da erabat eta baldintzarik gabe maitatu dudana gizaki bakarra.

“Begiratu, Aurora, begiratu elefante itxurako hodei horri. Gorde ezazu... Eta begiratu argiari, zuhaitzaren adaburuan baitago, gorde ezazu, alaba. Eta begiratu loretan dauden ezkila-loreei. Begiratu nire eskuari, alaba. Gorde ezazu.”

Ez naiz gauzak mundu honetan konpontzen direla uste duten emakumeetako bat. Beharbada, hasi baino ez dute egiten.